

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Dagmar Nygrínové a soudců JUDr. Marie Turkové a JUDr. Petra Průchy v právní věci žalobce: J. Š., zast. JUDr. Irenou Trunečkovou, advokátkou, se sídlem Láskova 1797/13, Praha 4, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 23. 1. 2008, č. j. 2 Cad 77/2007 – 19,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II. Žádný z účastníků řízení **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím České správy sociálního zabezpečení (dále jen „žalované“) ze dne 27. 3. 2007, č. X, byl žalobci (dále též „stěžovateli“) přiznán od 22. 10. 2003 plný invalidní důchod podle ustanovení § 39 odst. 1 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb., v platném znění, a to ve výši 5755 Kč měsíčně s tím, že od ledna 2004 náležel tento důchod ve výši 5867 Kč měsíčně, od ledna 2005 ve výši 6204 Kč měsíčně, od ledna 2006 ve výši 6467 Kč měsíčně a od ledna 2007 ve výši 6847 Kč měsíčně. V odůvodnění žalovaná uvedla, že základní výměra důchodu činí 1310 Kč měsíčně a procentní výměra důchodu 4445 Kč měsíčně, přičemž výše procentní výměry činí 45 % výpočtového základu, tj. 9877 Kč. Žalovaná vysvětlila, že výpočtový základ, rozhodující pro stanovení nejnižší procentní výměry, byl vypočten z osobního vyměřovacího základu, za něž se považuje všeobecný vyměřovací základ, který o 2 roky předchází roku přiznání plného invalidního důchodu, tj. za rok 2001 – ve výši 15 655 Kč, po vynásobení přepočítávacím koeficientem stanoveným pro jeho úpravu (§ 17 odst. 4 zák. č. 155/1995 Sb.). Žalovaná rovněž uvedla, že podle § 40 odst.

3 uvedeného zákona se pro účely splnění podmínky potřebné doby pojištění pro nárok na plný invalidní důchod považuje za dobu pojištění též doba studia od 1. 9. 1999 do 21. 12. 2003.

Usnesením ze dne 17. 4. 2007, č. X, opravila žalovaná své rozhodnutí ze dne 27. 3. 2007 v údajích o datu hodnocení doby studia, jako doby pojištění, kdy namísto původně chybného data 25.12. 2003, uvedla datum správné, tedy 21. 12. 2003.

Proti rozhodnutí žalované podal stěžovatel včas žalobu, v níž namítal, že mu žalovanou nebyl řádně vysvětlen způsob výpočtu plného invalidního důchodu a proto žádá o jeho přezkoumání. Z platné právní úpravy podle jeho názoru vyplývá, že pojištěnci mladšímu 28 let náleží procentní výměra nejméně 45 %, pokud se připravoval na budoucí povolání soustavným studiem na střední a vysoké škole, což je považováno za náhradní dobu pojištění, i když doba pojištění netrvala ani 1 rok. Za osobní vyměřovací základ se přitom považuje všeobecný vyměřovací základ vynásobený přepočítacím koeficientem pro jeho úpravu, ze které je proveden výpočtový základ. Má za to, že za dobu pojištění by měla být pokládána i v tomto případě tzv. dopočtená doba. Za každý rok pojištění (dopočtené doby) náleží 1,5 % výpočtového základu. Výši procentní výměry tedy tvoří násobek 1,5 % a počtu let dopočtené doby. Ta podle jeho názoru činí přibližně 63 %. Pokud by však uvedený předpoklad byl mylný, znamenalo by to, že studující, který se soustavně připravuje na své budoucí povolání a během studia je uznán plně invalidním, je znevýhodněn proti jinému pojištěnci mladšímu 28 let, který alespoň nějaký čas pracoval. Už jen skutečnost, že zákon počítá s výpočtem pouze na základě všeobecného vyměřovacího základu, znamená jednotnost výpočtu pro všechny pojištěnce mladší 28 let, kteří mají dobu od 18 let krytu pojištěním, studují a byl jim ve stejném roce přiznán plný invalidní důchod. Stačilo by tedy v zákoně uvést 45 % jako v odstavci 2, ale zákon uvádí nejméně 45 %. To znamená, že připouští rozlišení, které je ale možné pouze na základě dopočtené doby. Padá tím i výklad, že je to myšleno tak, aby ten, komu vyjde výpočet méně než 45 %, měl tato procenta zajištěna. Podle tohoto argumentu by se muselo jednat o normálně provedený výpočet, nikoliv výpočet na základě všeobecného vyměřovacího základu. Stěžovatel proto navrhoval, aby napadené rozhodnutí odpůrce v části týkající se výše procentní výměry plného invalidního důchodu bylo zrušeno.

Žalovaná ve vyjádření k žalobě uvedla, že plný invalidní důchod ve výši 45 % výpočtového základu se stanoví i podle § 42 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění. Je tomu tak proto, že podle § 40 odst. 1 písm. b) citovaného zákona činí potřebná doba pojištění pro nárok na plný invalidní důchod u pojištěnce ve věku 20 – 22 let jeden rok (plný invalidní důchod byl přiznán stěžovateli od 22. 12. 2003). Pro nárok na důchod se podle § 40 odst. 3 téhož zákona považuje za dobu pojištění též doba studia na střední nebo vysoké škole. Pro výši důchodu však nelze studium hodnotit, neboť doba studia je (kromě shora uvedené výjimky pro nárok) náhradní dobou pojištění ve smyslu § 5 písm. m) téhož zákona. Podmínkou pro to, aby se doba účasti na pojištění hodnotila jako náhradní doba pojištění je předpoklad, že doba pojištění trvala alespoň 1 rok. Žalobce tento 1 rok pojištění nemůže prokázat, protože nikdy nepracoval. Pro výši důchodu by se tedy hodnotila pouze doba dopočtená podle § 41 odst. 3. Vzhledem k tomu, že výpočtový základ je nulový, byl by i důchod vypočtený z dopočtené doby pojištění v nulové výši. Proto je v § 42 stanovena výše plného invalidního důchodu v mimořádných případech.

Pojištěnci, který splnil podmínky nároku na plný invalidní důchod tak, jako žalobce, ale neprokázal žádný výdělek, a proto by výše jeho plného invalidního důchodu byla nulová, náleží procentní výměra plného invalidního důchodu ve výši 45 % výpočtového základu měsíčně.

Městský soud v Praze napadeným rozsudkem žalobu zamítl. Vycházel přitom ze shodného prohlášení účastníků při jednání dne 23. 1. 2008, že plná invalidita stěžovatele vznikla na základě posouzení jeho zdravotního stavu lékařem Pražské správy sociálního zabezpečení pro Prahu 4 dnem 22. 12. 2003 (zdravotní postižení mu umožňovalo soustavou výdělečnou činnost jen za zcela mimořádných podmínek). Až do doby vzniku plné invalidity, tj. do 22. 12. 2003, stěžovatel studoval, a to nejdříve střední školu a na ni navazující vysokou školu, kterou studuje i v současné době. Jediným sporným bodem mezi účastníky byl výklad ustanovení § 42 odst. 3 zák. č. 155/1995 Sb., v návaznosti na výklad ustanovení § 42 odst. 1 a 2 téhož zákona. Spornou byla především skutečnost, zda výklad umožňuje při přiznání plného invalidního důchodu stanovit procentní výměru vyšší než 45 % výpočtového základu. Městský soud v Praze se přiklonil k názoru, že nikoliv. Zdůraznil ustanovení § 42 odst. 2 téhož zákona, umožňující přiznání plného invalidního důchodu osobě, která dosáhla věku alespoň 18 let, je plně invalidní, a plná invalidita vznikla před dosažením 18 let věku (za podmínek prvního odstavce téhož ustanovení); zde pak výše procentní výměry plného invalidního důchodu činí 45 % výpočtového základu. Ustanovení § 42 odst. 3 odkazuje jak na předcházející odstavce 2, tak nepřímě i na odstavce 1 téhož ustanovení a stanoví procentní výměru plného invalidního důchodu pojištěnci mladšímu 28 let, který se stal invalidním před dovršením 28 let (a to i před dovršením 18 let), kdy od 18 let do doby vzniku invalidity získal potřebnou délku pojištění. V takovém případě pak procentní výměra plného invalidního důchodu musí být stanovena nejméně ve výši podle odst. 2 téhož ustanovení. Výraz nejméně je nutno vykládat tak, že výše procentní výměry plného invalidního důchodu nemůže být nižší, než výše procentní výměry uvedená v odst. 2 téhož ustanovení, nikoli tak, že může být jakkoliv vyšší. Městský soud uzavřel, že tento způsob výpočtu žalovaná v případě stěžovatele dodržela a pokud procentní výměru plného invalidního důchodu vypočetla 45 % výpočtového základu, neporušila ustanovení § 42 odst. 1 až 4 zák. č. 155/1995 Sb., proto byla žaloba jako nedůvodná zamítnuta podle § 78 odst. 7 s. ř. s.

Ve včas podané kasační stížnosti se stěžovatel dovolává důvodu uvedeného v § 103 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“), konkrétně namítá nezákonnost napadeného rozhodnutí, spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení. Stěžovatel v podstatě opakuje své námitky uplatněné v žalobě a kromě citace vybraných ustanovení zákona o důchodovém pojištění, konkrétně § 5, § 12, § 41 a § 42, lze z textu pochopit, že se domáhá procentní výměry invalidního důchodu ve výši 69 % výpočtového základu, namísto přiznané procentní výměry ve výši 45 % téhož základu. Poukazuje na ustanovení § 41 cit. zákona, podle něhož výše procentní výměry plného invalidního důchodu činí za každý rok doby pojištění 1,5 % výpočtového základu měsíčně, což je u stěžovatele 42 roků, (včetně doby dopočtené), k níž musí být připočítána též doba od 1. 9. 1999 do 21. 12. 2003, tedy 4 roky, tj. 6 % výpočtového základu. Stěžovatel vytýká městskému soudu nesprávný výklad ustanovení § 42 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění, zejména výklad výrazu „nejméně ve výši stanovené podle odst. 2“, když podle něho tento výraz v žádném případě nemůže

znamenat, že výše procentní výměry podle odstavce 3 nemůže být menší než výše procentní výměry podle odstavce 2 proto, aby bylo zaručeno, že podmínky výpočtu nebudou pro pojištěnce staršího 18 let, ale mladšího 28 let horší. Má za to, že v takovém případě by stačilo uvést taxativně jen 45 %, tak jako v odstavci 2, nebo formulaci „ve stejné výši jako v odstavci 2“. Z téhož důvodu pokládá za nemožný argument žalované, že 45 % je jistota pro toho, komu by vyšla nižší procentní výměra. Podle tohoto argumentu by se muselo jednat jen o „normálně provedený výpočet“, nikoliv výpočet na základě všeobecného vyměřovacího základu. Stěžovatel se domnívá, že v § 42 odst. 3, vzhledem k tomu, že soustavně studující nemá možnost výdělku, je právě z těchto důvodů určeno stanovení výpočtového základu, jinak se výpočet procentní výměry provádí stejně, jako u ostatních případů plného invalidního důchodu. Navrhuje, aby Nejvyšší správní soud zrušil napadený rozsudek Městského soudu v Praze a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaná podle obsahu spisu vyjádření ke kasační stížnosti nepodala.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek v rozsahu stížních bodů uplatněných v kasační stížnosti, jakož i v rámci uplatněných důvodů (§ 109 odst. 2 a 3 s. ř. s.) a dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná.

V kasační stížnosti se stěžovatel dovolává důvodu uvedeného v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., tedy tvrzené nezákonnosti, spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení. Nejvyšší správní soud je přesvědčen, že tvrzené nezákonnosti se Městský soud v Praze nedopustil. Naopak má za to, že ze strany stěžovatele došlo k nepochopení příslušných ustanovení zákona o důchodovém pojištění, podle nichž byl stěžovateli plný invalidní důchod přiznán, přičemž dlužno uvést, že na tom svůj podíl nese stručné odůvodnění napadeného rozhodnutí žalované, hraničící s nepřezkoumatelností, jakož i ne příliš srozumitelné odůvodnění napadeného rozsudku Městského soudu v Praze.

Nejvyšší správní soud pokládá za potřebné především uvést, že nárok na přímý důchod z českého důchodového pojištění, tj. důchod starobní, plný invalidní či částečný invalidní, se odvozuje od účasti na důchodovém pojištění, ať již povinném či dobrovolném. Výjimečně lze přiznat důchod i v případě, že osoba nebyla účastna důchodového pojištění vůbec nebo po potřebnou dobu. Tento nárok zakládá ustanovení § 7 zákona o důchodovém pojištění, podle něhož se přiznává plný invalidní důchod též osobám, které nebyly účastny pojištění, avšak splňují podmínky stanovené tímto zákonem (§ 42 odst. 1). Nárok na tento důchod má osoba, která dosáhla aspoň 18 let věku, má trvalý pobyt na území České republiky a je plně invalidní, jestliže plná invalidita vznikla před dosažením 18 let věku a tato osoba nebyla účastna pojištění po potřebnou dobu (§ 40 téhož zákona). Podle § 42 odst. 2 téhož zákona činí výše procentní výměry plného invalidního důchodu osoby uvedené v 1. odstavci měsíčně 45 % výpočtového základu; pro účely stanovení výpočtového základu se za osobní vyměřovací základ považuje všeobecný vyměřovací základ, který o 2 roky předchází roku přiznání plného invalidního důchodu, vynásobený přepočítacím koeficientem (§ 17 odst. 4) pro úpravu tohoto všeobecného vyměřovacího základu. Pro výši základní výměry tohoto důchodu platí § 41 odst. 1 obdobně.

Citovaná ustanovení upravují nárok na plný invalidní důchod tzv. invalidů z mládí, a analogii určování této výše (zde spíše charakteru zvláštní nejnížší procentní výměry). O takový případ tzv. invalidity z mládí však v případě stěžovatele nejde, neboť ten splňuje podmínku potřebné doby pojištění. Podle § 40 odst. 1 uvedeného zákona činí potřebná doba pojištění pro nárok na plný invalidní důchod u pojištěnce ve věku a) do 20 let méně než 1 rok, b) od 20 let do 22 let 1 rok, c) od 22 let do 24 let 2 roky, d) od 24 let do 26 let 3 roky, e) od 26 let do 28 let 4 roky, f) nad 28 let 5 roků. Potřebná doba pojištění pro nárok na plný invalidní důchod se zjišťuje z období před vznikem plné invalidity, a jde-li o pojištěnce ve věku nad 28 let, z posledních 10 roků před vznikem plné invalidity (§ 40 odst. 2). Podle třetího odstavce téhož ustanovení se *pro účely splnění podmínky potřebné doby pojištění* pro nárok na plný invalidní důchod za dobu pojištění považuje též doba účasti na pojištění osob uvedených v § 5 odst. 1 písm. m) a n) téhož zákona a dále doba studia na střední nebo vysoké škole v České republice před dosažením 18 let věku, nejdříve však po ukončení povinné školní docházky. V odstavci 3 se tak pro účely podmínky potřebné doby pojištění staví na roveň dobám pojištění vyjmenované druhy náhradních dob pojištění, které se jimi staly v důsledku zákona č. 289/1997 Sb.; to znamená, že pro tyto účely se tyto náhradní doby pojištění, ale i vymezené doby studia před 18. rokem věku (avšak v období po 31. 12. 1995), které jinak dobou pojištění ani náhradní dobou pojištění nejsou, započtou, a to i když by pro zápočet náhradní doby pojištění nebyla splněna podmínka uvedená v § 12 odst. 1 části věty za středníkem, tj. podmínka, že doba pojištění trvala alespoň 1 rok. Nutno zdůraznit, že uvedené ustanovení platí právě pouze pro tento účel, tj. pro účel splnění podmínky potřebné doby pojištění pro nárok na plný invalidní důchod, nikoliv však pro zápočet takových dob pro stanovení výše procentní výměry, jak na to upozornila již ve svém vyjádření žalovaná.

U stěžovatele, jemuž byl plný invalidní důchod přiznán od 22. 12. 2003, činila ve smyslu ustanovení § 40 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění potřebná doba pojištění 1 rok, stěžovatel tuto podmínku splňoval, dokonce ji překračoval, neboť od skončení povinné školní docházky se mu jako doba pojištění hodnotí jednak doba studia na střední škole do 18 let věku a dále též doba dalšího studia (§ 5 odst. 1 písm. m) zákona) po 18. roce věku, až do vzniku nároku na plný invalidní důchod, celkem tedy doba od 1. 9. 1999 do 21. 12. 2003. Pro výši procentní výměry však tuto náhradní dobu pojištění nelze hodnotit jako dobu pojištění ve vlastním slova smyslu, neboť § 12 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění stanoví, že náhradní dobou pojištění je po 31. 12. 1995 doba účasti na pojištění osob uvedených v § 5 odst. 1 písm. m) až u); podmínkou pro to, aby se tato doba účasti na pojištění hodnotila jako náhradní doba pojištění, je, že byla získána na území České republiky a že doba pojištění trvala alespoň 1 rok. Tuto podmínku stěžovatel nesplňuje, neboť zatím nikdy nepracoval. Nemůže mu proto být výše procentní výměry plného invalidního důchodu vypočtena podle § 41 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění, neboť v něm se vychází z výpočtového základu, jímž je ve smyslu ustanovení § 15 zákona o důchodovém pojištění osobní vyměřovací základ. Tím je (§ 16) měsíční průměr úhrnu ročních vyměřovacích základů pojištěnce za rozhodné období. Rozhodným obdobím je podle § 18 téhož zákona období 30 kalendářních roků bezprostředně před rokem přiznání důchodu, pokud se dále nestanoví jinak. Protože žádný výpočtový základ stěžovatel nevykazuje, (čímž padají úvahy o době dopočtené), pamatuje na jeho případ ustanovení § 42 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění. Tento odstavec vymezuje podmínky, při jejichž splnění působí způsob výpočtu podle odst. 2 jako zvláštní nejnížší procentní výměra u

mladých plně invalidních pojištěnců: Podle uvedeného ustanovení procentní výměra plného invalidního důchodu náleží pojištěnci mladšímu 28 let, který splnil podmínky nároku na plný invalidní důchod, nejméně ve výši stanovené podle odst. 2, je-li tento důchod přiznáván před 18 rokem věku nebo je-li období od 18 let věku do vzniku nároku na plný invalidní důchod kryto dobou pojištění nebo doba, která není kryta dobou pojištění, je kratší jednoho roku; přitom se pro tyto účely za dobu pojištění považuje i celá doba studia na střední nebo vysoké škole v České republice po ukončení povinné školní docházky, doba, po kterou byl pojištěnec veden v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a náhradní doba pojištění, i když doba pojištění netrvala ani jeden rok. Pro stěžovatele, který je pojištěncem mladším 28 let, splnil podmínky nároku na plný invalidní důchod a u něhož je období od 18 let věku (i před 18 rokem věku) do vzniku nároku na plný invalidní důchod kryto dobou studia na střední a vysoké škole v České republice po ukončení povinné školní docházky, která se pro tento účel pokládá za dobu pojištění, znamená toto ustanovení záruku, že za situace, kdy v rozhodné době neměl výdělků (neměl žádnou dobu pojištění ve vlastním slova smyslu) vyměří se mu invalidní důchod v mimořádné minimální výši. Tato výše se stanoví tak, že všeobecný vyměřovací základ za rok 2001 (rokem přiznání důchodu je rok 2003 a rokem, který o dva roky předchází tento rok, je tedy rok 2001), jenž činí 14 640 Kč, se vynásobí přepočítacím koeficientem, 1,1501 a výsledek dává osobní vyměřovací základ, tj. 15 655 Kč. Příslušnou úpravou (tj. redukcí podle § 15 zákona o důchodovém pojištění) tohoto osobního vyměřovacího základu se zjistí výpočtový základ ve výši 9 877 Kč, z něhož procentní výměra plného invalidního důchodu činí 45 %, tj. 4445 Kč.

Výše popsaným způsobem žalovaná při výpočtu procentní výměry plného invalidního důchodu stěžovatele postupovala a její rozhodnutí proto odpovídá zákonu. K procentní výměře byla pak připočtena základní výměra důchodu, která ve smyslu ustanovení § 41 odst. 1 téhož zákona činila v době přiznání dávky 1310 Kč měsíčně.

Pokud Městský soud v Praze žalobu podanou proti tomuto rozhodnutí žalované zamítl, nedopustil se nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem. Nejvyšší správní soud pak z téhož důvodu neshledal kasační stížnost stěžovatele důvodnou. Proto ji zamítl podle § 110 odst. 1 s. ř. s.).

Nutno pro úplnost dodat, že pokud § 42 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění stanoví, že procentní výměra plného invalidního důchodu náleží pojištěnci mladšímu 28 let, který splnil podmínky nároku na plný invalidní důchod, **nejméně** ve výši stanovené podle odst. 2 téhož ustanovení, pak tímto výrazem pamatuje na případy pojištěnců mladších 28 let, kteří byli účastni pojištění po potřebnou dobu a dosahovali výdělků, z nichž by jim mohla být vypočtená procentní výměra plného invalidního důchodu podle § 41 odst. 2 uvedeného zákona. Pokud by však takto vypočtená výše procentní výměry nedosahovala 45 % výpočtového základu stanoveného podle § 42 odst. 2 uvedeného zákona, pak by výše tohoto důchodu musela činit nejméně právě zde uvedenou částku.

O nákladech řízení Nejvyšší správní soud rozhodl v souladu s § 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatel, který neměl v tomto řízení úspěch, nemá právo na náhradu nákladů řízení a žalovaný nemá na jejich náhradu právo ze zákona (§ 60 odst. 2 s.

ř. s.). Proto Nejvyšší správní soud rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 29. dubna 2009

JUDr. Dagmar Nygrínová
předsedkyně senátu